

5. KAPITOLA

Řízení o neplatnost usnesení

-
- I. Aktivní legitimace
 - II. Pasivní legitimace
 - III. Návrh na zahájení řízení
 - IV. Závaznost rozsudku o neplatnosti usnesení a další procesní otázky
 - V. Nicotná usnesení
-

Obchodní zákoník dává určitým osobám možnost, stanovenou v § 131, požádat soud o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady.

Právní povaha návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady společnosti s ručením omezeným je nyní již vcelku jasná, po původním tápání a tehdejší shodě, že se jedná o zvláštní druh určovací žaloby,²⁰⁴ se v současné době teorie i rozhodovací praxe ustálila v názoru, že se jedná o zvláštní druh určovacího návrhu,²⁰⁵ jehož podstatným rysem je skutečnost, že není potřeba prokazovat naléhavý právní zájem. Soudní řízení je obecně podrobena právní úpravě občanského soudního řízení a je vedeno na základě § 200e OSŘ (Řízení o některých otázkách obchodních společností, družstev a jiných právnických osob) s tím, že speciální ustanovení týkající se tohoto druhu řízení obsahuje § 131 ObchZ. Věcně příslušným pro řízení o návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady spo-

²⁰⁴ Shodně např. MRUZEK, K. Nesouhlas s rozhodnutím valné hromady obchodní společnosti a členské schůze družstva – Žaloby o neplatnost. *Ekonom*, 1995, č. 2, s. 50. ŠTENGLOVÁ, I. in DĚDIČ, J., KRÍŽ, R., ŠTENGLOVÁ, I. *Akciové společnosti*. Praha : C. H. Beck, 1997, s. 151. SALAČOVÁ, M. Právní následky vadného usnesení valné hromady akciové společnosti. *Právní rozhledy*, 1996, č. 12, s. 559., DĚDIČ, J. in DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. Praha : Prospektrum, 1997, s. 374. ELIÁŠ, K. *Společnost s ručením omezeným*. Praha : Prospektrum, 1997, s. 157.

²⁰⁵ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. srpna 2002, sp. zn. 29 Odo 11/2002 – „Návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady podle § 131 odst. 1 obch. zák. však je zvláštním určovacím návrhem, pro který sám obchodní zákoník kogentním ustanovením taxativně vymezuje okruh osob, u kterých je dána aktivní věcná legitimace pro takové řízení“.

lečnosti s ručením omezeným je na základě § 200e ve spojení § 9 odst. 4 písm. g) OSŘ krajský soud rozhodující v obchodních věcech, místní příslušnost je dána tomu krajskému soudu, který je současně rejstříkovým soudem příslušné právnické osoby. Otázkou pravomoci soudu se zabýval Vrchní soud v Praze²⁰⁶ ve svém rozhodnutí ze dne 24. 1. 1997, kdy jeho právní věty zní:

- 1) K otázce pravomoci soudu: Pokud soud shledá nedostatek své pravomoci (a nejde-li o případ pravomoci cizozemského orgánu), musí zde být jiný státní orgán, jemuž je soud povinen věc postoupit. Pokud žádný takový orgán neshledá, náleží věc do pravomoci soudu.
- 2) Do pravomoci soudu náleží spor mezi společníkem obchodní společnosti na straně jedné a společností samou na straně druhé.

I když jsou v prvním stupni věcně příslušné krajské soudy, rozhoduje zde samosoudce (§ 36a odst. 3 OSŘ).

Řízení má povahu nesporného řízení, vzhledem k tomu vzniká soudu povinnost provádět i jiné důkazy, než které navrhli účastníci, jsou-li potřebné ke zjištění skutkového stavu (§ 120 odst. 2). V řízení se tak neuplatní princip neúplné apelace a nepostupuje se podle § 114b, 115a, 118b či 119a. Soud rozhoduje vždy usnesením.

Neuplatní se zde obecný znak nesporných řízení; řízení o návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady společnosti s ručením omezeným lze zahájit pouze na návrh.

Z toho, že řízení podle § 200e má povahu nesporného řízení, plyne, že učiní-li v průběhu řízení podle § 200e jiný účastník než navrhovatel určitý návrh na rozhodnutí, nejde o vzájemný návrh. Skutečnost, že nelze postupovat ani podle § 98, však neznamená, že by byl tento jiný účastník zbaven možnosti uplatnit formou obrany proti peněžitému nároku navrhovatele k započtení svou pohledávkou. Účastníkem řízení je ve smyslu § 94 odst. 1 vždy navrhovatel (bylo-li řízení zahájeno podáním návrhu) a dále ten, o jehož právech a povinnostech má být v řízení jednáno (kdo může být ve svém právním postavení rozhodnutím soudu dotčen).²⁰⁷ V řízení není třeba nařizovat jednání, avšak vzhledem ke skutečnosti, že se v řízení téměř vždy provádí dokazování, je rozhodování bez nařízení jednání takřka vyloučené.

²⁰⁶ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR č.j. 7 Cmo 299/96, *Bulletin advokacie*, 1997, č. 6, s. 71.

²⁰⁷ Viz ŠTENGLOVÁ, I. in DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1505.

Řízení o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady je řízením o tzv. statusových věcech obchodních společností uvedených v § 9 odst. 3 písm. b) OSŘ. Nejvyšším soudem bylo judikováno,²⁰⁸ že: „V řízení o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady nelze vydat rozsudek pro uznání.“ Zároveň z odůvodnění tohoto rozhodnutí a z dikce § 153a odst. 2 OSŘ vyplývá, že o platnosti či neplatnosti usnesení valné hromady nelze z povahy věci uzavřít smír. Z uvedeného lze tedy vyvodit, vzhledem ke znění § 153b odst. 3 OSŘ, že v řízení o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady nelze vydat ani rozsudek pro zmeškání. Se závěry Nejvyššího soudu ČR se lze ztotožnit, navíc mám za to, že jedním z argumentů proti možnosti uzavřít smír je i ustanovení § 131 odst. 7 ObchZ, kde se uvádí, že výrok pravomocného rozhodnutí soudu ve věci návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady je závazný pro každého, čili případný smír by kromě účastníků a orgánů státu zavazoval i všechny ostatní subjekty bez ohledu na jejich zájmy.

Právní úprava z roku 1906 upravovala v § 41 žalobu, kterou se bylo možné domáhat, aby soud prohlásil usnesení společníků za zmatečné. Usnesení společníků se přitom činilo na valné hromadě nebo mohli společníci v jednotlivých případech souhlasit s usnesením či alespoň s písemným hlasováním. Právní ráz žaloby byl však stejný; K. Hermann-Otavský uvádí, že žaloba o zmatečnost podle § 41 jest zvláštním případem žaloby určovací, upraveným z části způsobem odchylným od § 228 civ. r. s., jehož ustanovení tu vůči zvláštní úpravě § 41 a § 42 zák. č. 58/1906 ustupují.²⁰⁹

²⁰⁸ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. dubna 2005, sp. zn. 29 Odo 1079/2003 – Z odůvodnění: „Při posouzení otázky, zda je možno v řízení o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady vydat rozsudek pro uznání, dovolací soud uzavřel, že rozhodováním o platnosti usnesení valné hromady akciové společnosti je rozhodováním o statusových věcech společnosti, neboť jde o postup, kterým společníci rozhodují o vnitřních poměrech společnosti a podílejí se na jejím řízení. O tom, že takové rozhodnutí zruší, může rozhodnout pouze sama valná hromada, a to ještě jen tehdy, jestliže již nastalé účinky takového rozhodnutí nejsou nevratné. V žádném případě však nemůže společnost, která je rozhodnutím valné hromady vázána, rozhodnout o tom, zda je takové rozhodnutí platné či nikoli, a tedy ani uzavřít smír o platnosti usnesení své valné hromady. Proto nelze v takové věci vydat rozsudek o uznání (§ 153a odst. 2 o. s. ř).“

²⁰⁹ Viz HERMANN OTAVSKÝ, K. *Všeobecný zákoník obchodní a pozdější normy obch. práva v zemích historických. I a II.díl.* Praha : Čsl. kompas, 1929, s. 735. Shodně viz PATSCH, H., NESÝ, P. C., KOZÁKOVÁ, A. *Společnost s ručením omezeným.* Praha : V. Linhart, 1934, s. 166. a BÍLÝ, A. O společnosti s o. r. vůbec, zejm. o žalobě, aby usnesení společníků bylo prohlášeno za zmatečné. *Právnícké rozhledy*, 1907, s. 176.

V německé právní oblasti se zásadně uplatní úprava obsažená v zákoně o akciové společnosti, konkrétně v § 246 a § 249 AktG. Paragraf 249 AktG obsahuje žalobu v případě neplatnosti, kdežto § 246 AktG se týká úpravy žaloby odpůrcí. Procesní záležitosti (např. soudní příslušnost, spojení žalob, zastoupení žalované společnosti a možnost vedlejší intervence) se řídí v případě žaloby o neplatnost přiměřeně podle pravidel pro odpůrcí žalobu.²¹⁰

I. Aktivní legitimace

K podání žaloby o neplatnost usnesení valné hromady společnosti s ručením omezeným je aktivně legitimován každý společník, jednatel, likvidátor, insolvenční správce nebo člen dozorčí rady. Lze tedy říci, že se jedná o členy orgánů společnosti nebo o osoby, které se v určitých zákonem stanovených případech dostanou do postavení, kdy vykonávají určitou část kompetencí, jež orgánům společnosti přísluší. Zákon celkem logicky nezařazuje mezi osoby oprávněné podat žalobu na neplatnost usnesení valné hromady prokuristy, protože při udělení prokury jde o pouze zvláštní, i když velmi široký druh zplnomocnění.

V případě oprávnění podat žalobu se jedná o osobní oprávnění každého, komu zákon právo podat žalobu přiznal.²¹¹ Z použitého slova „každý“ lze podle mého mínění gramatickým výkladem dovodit, že pro podání žaloby není rozhodující, zda dotyčná osoba byla přítomná na valné hromadě, či zda se stala oprávněnou osobou až po přijetí dotyčného usnesení, důležité je, aby toto oprávnění bylo buď v okamžiku přijetí usnesení, nebo v okamžiku podání žaloby. Zúžení okruhu oprávněných osob by bylo nejen proti dící zákona, ale také by došlo k porušení principu rovnosti subjektů uvnitř společnosti, protože zákonem stanovená práva společníků musí být stejná.²¹² Na tuto otázku však panují i odlišné názory. Tak napří-

²¹⁰ Viz LUTTER, M., HOMMELHOFF, P. *GmbH – Gesetz, Kommentar*. Köln : Dr. Otto Schmidt, 1995, s. 588 a násled.

²¹¹ Viz ELIÁŠ, K. *Společnost s ručením omezeným*. Praha : Prospektrum, 1997, s. 21.

²¹² Shodně viz ELIÁŠ, K. *Společnost s ručením omezeným*. Praha : Prospektrum, 1997, s. 21, který argumentuje tím, že v důsledku toho se soudní ochrany mohou dovolat i osoby odvolané sporným usnesením z funkcí v orgánech společnosti nebo vyloučení společníci, pokud mají za to, že se tak stalo neplatně, ale např. i jednatelé následně zvolení nebo nově

klad M. Bartošíková se domnívá, že osobou oprávněnou musí být žalobce v době podání žaloby.²¹³ J. Dědič se s ní shoduje a dodává, že ten, kdo není společníkem v době podání žaloby, ale předtím jím byl, musí prokázat naléhavý právní zájem dle § 80 c) OSŘ.²¹⁴ Autorka M. Salačová srovnáním české a německé úpravy dospívá k názoru, že aktivně legitimován je pouze ten, kdo byl akcionářem (a tedy i společníkem – úprava je shodná, pozn. J. V.) již v den konání valné hromady.²¹⁵ K této otázce se dále vyjadřoval P. Hampel,²¹⁶ soudce Krajského soudu v Ostravě, který se kloní k následujícím závěrům:

1. Nikdo jiný než osoby uvedené v § 131 nejsou aktivně legitimovány k podání žaloby vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady.
2. V případě řízení, kde žalovala osoba, která pozbyla aktivní legitimaci v průběhu řízení nebo dokonce před podáním žaloby (tj. např. prodala akcie či převedla obchodní podíl), by měl soud zkoumat, zda je zde dán naléhavý právní zájem.
3. Při ztrátě aktivní legitimace v průběhu řízení není potřeba řešit otázku právního nástupnictví, protože nový společník sice nepochybně vstoupí do práv bývalého společníka v tom smyslu, že musí přijmout stav uvnitř společnosti (nicméně nenastupuje na jeho místo do zahájeného řízení, neboť jde o uplatněné statusového práva, které se váže ke konkrétní osobě společníka). Účastníkem řízení tedy zůstává teď již bývalý společník.

S výše uvedenými závěry se dle mého názoru lze ztotožnit.

Výše uvedenou zajímavou otázku zániku aktivní věcné legitimace v návaznosti na ztrátu postavení v této souvislosti judikoval svým rozhodnutím Nejvyšší soud České republiky.²¹⁷

přibývší společníci, pokud se nechtějí podrobit dříve přijatému usnesení, jež pokládají za nezákonné.

²¹³ Viz BARTOŠÍKOVÁ, M. Dotazy a odpovědi – žaloba na vyslovení neplatnosti valné hromady. *Právní praxe v podnikání*, 1996, č. 3, s. 27.

²¹⁴ DĚDIČ, J.: *Obchodní zákoník. Komentář*. Praha: Prospektrum, 1997, s. 374.

²¹⁵ Viz SALAČOVÁ, M. Právní následky vadného usnesení valné hromady akciové společnosti. *Právní rozhledy*, 1996, č. 12, s. 560.

²¹⁶ Viz HAMPEL, P. Osoby oprávněné domáhat se vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady společnosti. *Právní rádce*, 2005, č. 7, s. 30.

²¹⁷ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR čj.: 29 Odo 11/2002 vydaný v časopise Soudní judikatura, Praha, 2002, č. 8, s. 615 a násl. Z odůvodnění: „Návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady podle § 131 odst. 1 obch. zák. však je zvláštním určovacím návrhem, pro který sám obchodní zákoník kogentním ustanovením taxativně vymezuje okruh osob,

Ztrátou postavení, opravňujícího určitou osobu k podání návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady podle § 131 odst. 1 ObchZ, ztrácí oprávněná osoba v zásadě i aktivní věcnou legitimaci v řízení podle § 131 ObchZ. To neplatí, jestliže prokáže, že v době rozhodování trvá

u kterých je dána aktivní věcná legitimace pro takové řízení. Splnění podmínky aktivní věcné legitimace tedy nemusejí osoby uvedené v ustanovení § 131 odst. 1 obch. zák. prokazovat – postačí, když prokážou, že zastávají postavení opravňující je ze zákona k podání návrhu. Tyto osoby pak nemusejí prokazovat ani existenci naléhavého právního zájmu na požadovaném určení, neboť zákon takový určovací návrh naléhavým právním zájmem navrhovatele nepodmiňuje. Tento zájem je zcela zřejmě dán postavením oprávněného navrhovatele ve společnosti. Jestliže oprávněná osoba poté, co podala návrh, ztratí postavení opravňující ji k jeho podání, přestává pro ni platit zákonem přiznaná aktivní legitimace v řízení, která je zákonem vázána právě na její postavení ve společnosti.

K uvedenému závěru lze dospět nejen logickým ale i systematickým a teleologickým výkladem ustanovení § 131 obch. zák., jehož účelem je umožnit osobám, pro které z jejich postavení a vztahu ke společnosti lze dovést právní zájem na přezkoumání zákonnosti usnesení valné hromady, domáhat se takového přezkoumání soudem. Přitom jiným osobám, než právě osobám majícím ke společnosti takový vztah, obchodní zákoník ani jiný právní předpis právo napadat usnesení valné hromady návrhem na vyslovení jeho neplatnosti nepřiznává, a toto právo jim nemůže přiznat ani soud, když ustanovení § 131 obch. zák. je ve vztahu u ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř. ustanovením speciálním (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 1. 1999, sp. zn. 1 Odon 101/97, publikovaný pod číslem 3/2000 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Zákon tedy zcela zřejmě nedovoluje zasahovat návrhem na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady do vnitřních poměrů společnosti osobám, které nemají postavení, opravňující je k zásahům do těchto poměrů. Obecně lze říci, že není věcného důvodu, proč by se tato zásada nevztahovala i na společníky či jiné oprávněné osoby, jejichž účast ve společnosti či jiný vztah ke společnosti, zakládající jejich aktivní věcnou legitimaci (a rovněž jejich právní zájem) v řízení o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, skončil.

Závěr o zániku aktivní věcné legitimace v návaznosti na ztrátu postavení, které ji zakládá, však nelze přijmout zcela bezvýjimečně. Jestliže může mít rozhodnutí valné hromady dopad na poměry navrhovatele založené jeho vztahem ke společnosti i poté, co ztratil postavení zakládající jeho aktivní legitimaci v době podání návrhu, bylo by v rozporu s účelem posuzovaného ustanovení odepřít mu aktivní legitimaci v řízení. Jeho právní zájem (vyplývající původně z jeho postavení ve společnosti) na rozhodnutí o případné protiprávnosti usnesení valné hromady ztrátou postavení, opravňující ho k podání návrhu, nepominul. Proto musí soud v každém konkrétním případě zkoumat, zda v době vydání rozhodnutí ve věci vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady trvá právní zájem navrhovatele na jeho vydání, a tedy i jeho aktivní věcná legitimace v řízení, a to v návaznosti na ustanovení § 154 odst. 1 a § 167 odst. 2 o. s. ř.

Při opačném závěru by totiž nebylo v řadě případů pro společnost, resp. její valnou hromadu, nic jednoduššího, než zbavit navrhovatele aktivní legitimace např. tím, že odvolá v průběhu řízení podle § 131 obch. zák. nepohodlného jednatele, likvidátora nebo člena dozorčí rady, který podal návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady.“

její právní zájem na vydání požadovaného rozhodnutí, protože může mít dopad na její poměry založené jejím vztahem ke společnosti.

Společník či jiná oprávněná osoba, jejíž účast ve společnosti s ručením omezeným či jiný vztah k této společnosti zakládala její aktivní věcnou legitimaci k zahájení řízení o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, tuto legitimaci ztrátou postavení, jež ji zakládalo, nepozbývá, jestliže rozhodnutí valné hromady může mít dopad na její poměry, založené jejím vztahem ke společnosti.

Nejvyšší soud České republiky však již také řešil otázku vzniku aktivní věcné legitimace a uzavřel ji tak, že aktivní věcná legitimace k podání návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady akciové společnosti (§ 131 odst. 1, § 183 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., ObchZ) svědčí i osobě, která nabyla akcie společnosti až po konání napadené valné hromady za předpokladu, že usnesením valné hromady byla taková osoba přímo dotčena na svých právech.²¹⁸

²¹⁸ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. června 2009, sp. zn. 29 Cdo 4354/2008: „Již v usnesení uveřejněném pod číslem 55/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyšší soud uzavřel, že ztrátou postavení opravňujícího určitou osobu k podání návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady ztrácí oprávněná osoba zásadně i aktivní věcnou legitimaci v řízení podle § 131 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále jen „obch. zák.“). To však neplatí, jestliže oprávněná osoba prokáže, že v době rozhodování trvá její právní zájem na vydání požadovaného rozhodnutí, protože může mít dopad na její poměry založené jejím vztahem ke společnosti. Uvedený závěr se obdobně prosadí i v případech, kdy určitá osoba nabude postavení opravňující k podání návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady až po přijetí napadeného usnesení. Ani zde nelze takové osobě upřít obecně možnost podat návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, neboť i tato osoba může být usnesením valné hromady přímo dotčena na svých právech. Případy, kdy bude takové osobě aktivní legitimace přiznána, však budou spíše výjimečné. Zásadně půjde o situace, kdy nabyvatel akcií může – bez vynaložení nepřiměřené námahy – zjistit až po jejich nabytí, že valná hromada společnosti přijala – v rozporu se zákonem – usnesení, které významně zasahuje do jeho práv. I v takových výjimečných případech je však právo napadnout platnost usnesení zásadně omezeno zákonnou preklusivní lhůtou (§ 131 odst. 1 věta druhá obch. zák.), tj. musí být uplatněno do tří měsíců ode dne konání valné hromady. Zásah do práv nabyvatele (a jeho intenzita) se zde bude zpravidla odvíjet od toho, zda nabyvatel věděl či měl a mohl vědět o existenci (a důsledcích) dříve přijatého usnesení v okamžiku, kdy se stal vlastníkem akcií. Naopak bude-li mít nabyvatel při nabytí akcií společnosti rozumnou možnost zjistit, že valná hromada společnosti přijala určité rozhodnutí a jeho důsledky promítnout do své úvahy o vstupu do společnosti a bez vážného důvodu tak neučiní, zanedbal sám ochranu svých práv a nemůže se z toho důvodu